

Лінгвістичні студії. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – С.168-173.

**Кияк:** Кияк Т.Р. Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики). – Львов: Вища школа, 1988. – 161 с.

**Общее:** Общее языкознание. Внутренняя структура языка / [под ред. Б.А. Серебrenникова]. – М. : Наука, 1972. – 564 с.

**Панько:** Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. – Львів: Світ, 1994.

**Поістогова:** Поістогова М.В. Номінаційні процеси у ботанічній лексиці східнополіських говірок: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ін-т укр. мови НАН України. – К., 2005. – 21 с.

**Потебня:** Потебня А.А. Из записок по русской грамматике / Потебня А.А. – М.: Учпедгиз, 1958. – 536 с.

**Селіванова:** Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.

**Снитко:** Снитко Е.С. Внутренняя форма номинативных единиц / Снитко Е.С. – Львов : Брама, 1990. – 188 с.

**Топорова:** Топорова Е.Н. Лексическая мотивированность в говорах Русского Севера: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. – Екатеринбург, 2001. – 192с.

**Толстая:** Толстая С.М. Категория признака в символическом языке культуры // Признаковое пространство культуры. – М.: Индрик, 2002. – С 7-12.

**Толстая:** Толстая С.М. Мотивационные семантические модели и картина мира // Русский язык в научном освещении. – 2002. – №1 (3). – С. 112-127.

**Шмелев:** Шмелев Д.Н. О третьем измерении лексики // Русский язык в школе. – 1971. – № 2. – С. 3-11.

**Штейнгарт:** Штейнгарт Е.А. Мотивационный словарь профессиональной лексики алюминиевой промышленности. – Красноярск, 2005. – 80с.

**Natalya Tsymbal. The aspects of research motivation of dialectic word.**

*The aspects of research of dialectic lexical motivation are considered in the article. General problems and sources of material selection are determined. The methods of research are also defined.*

*Key word: dialectic lexica, motivation, motivologiya.*

*Марина ДЕЛЮСТО (Ізмаїл)*

© 2009

## ПРИЙМЕННИКИ У ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ

*Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячених дослідженню граматичної системи української степової говірки з опорою на діалектні тексти. У ній аналізуються прийменники.*

*Ключові слова: говірка, діалектний текст, прийменник, відмінок.*

Дослідження прийменників становить окрему проблему у діалектологічній науці. Функціонування їх у говорах української мови описано недостатньо. Це безпосередньо пов'язано передусім із тим, що «повний перелік функцій граматичних одиниць, які можуть бути виявлені у досліджуваних говірках, передбачити неможливо, а тому їх сповна не можна закласти в питальники» [Гриценко 1999: 261]. Услід за П. Гриценком, вважаємо, що досліджувати граматичну будову говірок, у тому числі прийменників, доцільно в опорі на діалектні тексти – «фотографічно точно зафіксовану мову в дії» [Гриценко 2000: 12].

Серед спеціальних студій про українські діалектні прийменники виділяються праці В. Німчука [Німчук 1969] (верхньонадборжавські говірки), В. Добоша [Добош 1977]

(південнокарпатські говірки), М. Железняк [Железняк 1989] (східнополіські говірки), однак вони репрезентують переважно ілюстративний підхід у описі діалектних явищ, констатуючи насамперед відмінності у граматиці прийменника порівняно з літературним стандартом. Системний опис функціонування прийменників у структурі окремої української говірки наразі не здійснено, а тому він актуальний.

Для всебічного аналізу прийменників застосовуємо інваріантну наддіалектну модель-матрицю, створену на базі граматики літературної мови.

Джерелами дослідження стали діалектні тексти (загальний обсяг 11 арк.) мовлення носіїв говірки с. Шевченкове Кілійського р-ну Одеської обл., що представляє говірки межиріччя Дністра і Дунаю; до статті залучено ідіолекти 30 носіїв говірки (22 жінок і 8 чоловіків, 1918-1944 роки народження).

Препозитиви у текстах репрезентують такі прості слова: *у, в, до, за, з (с), із (іс), зо, без, о, об, по, к, про, при, м'їж, на, над, дл'а, н'їд (пид, под, н'їдо), 'серед, од(от), 'через, 'н'їсл'а (посл'е, посл'ї), 'б'їл'а* (22 одиниці). Складні представляють лексеми: *с.пид, з.за, 'задл'а, за'ради (за'рад'ї), 'поза, 'нопид, 'поне'ред* та ін.

У семантичній структурі прийменників літературної мови «на сьогодні виділено 16 основних значень» [Загітко: 10]. У текстах говірки активно реалізуються насамперед 3 із них: локативне, темпоральне й об'єктне. Крім того, значення окремих прийменниково-відмінкових конструкцій може бути інтерпретовано по-різному, оскільки у діалектних текстах вони характеризуються вираженням відразу двох, рідше трьох значень.

Препозитиви сполучаються з іменниками, іменниковими займенниками та з іменниково-числівниковими сполуками.

Прийменник *у (в, ї)* – 257 уживань – виступає разом з формами Р.в., Зн.в. та М.в. Поряд з Р.в. іменника та займенника, він виражає власне об'єктну семантику, яка поєднується з атрибутивною (*їак 'ран'че в нас; у хаз'ай'н'її прац'увала*). Зі Зн.в. він має об'єктне (*о'дин х'лопец' о'д'ївайец':а у 'ж'їнку*), локативне (*н'їдемо у к'їно; ходили у ш'колу*), локативне + атрибутивне (*во'на ме'н'ї в 'руки далас'а*), темпоральне значення (*у 'голод 'баба 'їїздила; а в'вой'ну в 'мене б'рат'їк у'битий; ти в но'вому у 'буден' ден'*), а також способу дії (*мама н'їд'с'лухали в х'в'їрку*), міри і ступеня + темпоральне (*в'їа'жи п'їат' со'сноп о'це у ден'*). Разом з М.в. іменника цей прийменник насамперед виражає локативне (*у кол'хоз'ї пай'ки 'мали; їе в 'хам'ї 'лава*), темпоральне (*у та'к'їх 'годах*) та атрибутивне значення (*в'їход'ат' у 'їуп'ках*).

Конструкції *у (в, ї) + Зн.в. числівника* зафіксовано з темпоральним значенням (*в 'сорок год; у ч'е'тирнац'ат' год*).

Функціонування прийменника *у (в, ї)* позначено й випадінням його у мовленні носіїв говірки (5 випадків): *ми на 'танц'ї ходили / клуб бу'ї / ? к'їно ходили // ? дв'їнац':ат' год ос'таїс'а без 'бат'ка // не 'було ? шо о'д'їц':а // і заб'рали ? ме'не їо'го // те'перечки о'с'о 'хочу ска'зат' і ? соб'ран'їїе 'ход'ат'//*

Слова *з(с), із (іс)* – 254 уживання – сполучаються з Р.в. та О.в. іменників та іменникових займенників. Конструкції з прийменником *з(с), із (іс)* і Р.в. іменника характеризує насамперед об'єктна (*см'ї'їуц':а з 'мене 'л'уди; т'кала іс к'люч'їа*) та локативна семантика (*п'риїшо'ї з 'арм'їїї; 'л'уди с 'Криму т'їкали с'ї'ди; ну іс само'л'от'її пара'шут'їсти*), темпоральне значення (*іс с'уботи н'е'в'еста ходила*), що виражається також з Р.в. числівника (*начит' теребили куку'рузу і о'це із в'ос'м'ї там до чоти'р'ох до п'їат'ї*). З формами О.в. вони мають соціативне (*сто'їїт' 'д'їїчина с 'хлопцем; справ'али з д'їїчатами*) та атрибутивне значення (*п'редс'е'дател' кри'чит' / іс 'н'есн'ами / с 'н'ес'н'ами / шоб з'начит' сп'ївали кра'с'иво*). В окремих контекстах препозитив *із (іс)* разом з іменником Р.в. має семантику належності, виступаючи там, де у літературній мові був би вжитий прийменник *від(од)* або безприйменникові конструкції: *поз'воночник іс каба'на / із бич'ка*.

Варіант *із (іс)* порівняно з іншими вживається більш широко, напр.: *їо'го брат в'їгонит' іс 'хати; п'риїходит' 'бат'ко 'жен'їха іс хл'їбом іс 'сол'їїу; 'Ала із ним п'риїїхали ма'шино'їу*. Подібне використання трапляється і в інших наддунайських говірках [Мукан: 199].

Як і у багатьох інших українських говорах [Жилко: 117], прийменник *із (іс)* часто дублюється перед іменниковим означенням: *д'їїчата їдут' іс кова'л'ерами іс 'цими / бо'ї'арами; а 'ткала са'ма іс к'люч'їа іс 'того т'кала сп'їд'їниц'їу; ос' так іс св'їчок іс т'їх 'робл'ат' х'рестик*.

Варіантові *с* властиве дещо надлишкове, якщо порівнювати з літературним стандартом, уживання з формою О.в. у значенні об'єктності: *ну їак с хаз'їйством са'м'ї сол'б'ї зан'їмалис'а*.

Мовленню носіїв шевченківської говірки притаманний й варіант *зо*, який разом з О.в. іменника має соціативну семантику: *бабушка Степа<sup>н</sup>ида прийшла оц<sup>е</sup> зо м<sup>н</sup>ойу мал<sup>е</sup>н<sup>к</sup>ойу; чо не хоче<sup>ш</sup> зо м<sup>н</sup>ойу дружит<sup>ь</sup>?*

Прийменник *на* – 245 уживань – виступає з формами Зн.в. та М.в. Прийменниково-відмінкові конструкції *на* + Зн.в. мають переважно об'єктне значення (*йак див<sup>л</sup>'ус' на своїйх д<sup>і</sup>тей; во<sup>н</sup>а на мене не ка<sup>з</sup>ала*), локативне (*ходили на ву<sup>л</sup>гол; пос<sup>'</sup>їдали на ка<sup>н</sup>аву*), способу дії (*на й<sup>а</sup>зик з<sup>'</sup>рали х<sup>'</sup>лопц<sup>'</sup>і / на й<sup>а</sup>зик / а ми тан<sup>'</sup>ц<sup>'</sup>ували*), цільове (*учитис<sup>'</sup> на тракто<sup>'</sup>р<sup>'</sup>істи; заб<sup>'</sup>рали на під<sup>'</sup>го<sup>'</sup>то<sup>'</sup>ўку; учитис<sup>'</sup> на шо<sup>'</sup>фера*), темпоральне (*ве<sup>'</sup>сно<sup>'</sup>йу / на хл<sup>'</sup>їба*) й атрибутивне + темпоральне значення (*на буд<sup>'</sup>ен<sup>'</sup> ден<sup>'</sup> шос<sup>'</sup> но<sup>'</sup>сит<sup>'</sup>*). Зауважимо, що у говірці конструкції *на* + Зн.в. виступають в атрибутивному та об'єктному значенні специфічно – навіть у тих випадках, де в літературній мові з цією семантикою частіше вживаються прийменники *для* (*во<sup>н</sup>а на печ<sup>'</sup>ен<sup>'</sup> з<sup>'</sup>жирна; метра матер<sup>'</sup>її на пал<sup>'</sup>то*), *про* (*в<sup>'</sup>ін на сина<sup>'</sup> ка<sup>'</sup>же; ска<sup>'</sup>за<sup>'</sup> на мене шос<sup>'</sup> пло<sup>'</sup>хе*) або *на* + М.в. іменника чи О.в. без прийменника: *стали шит<sup>'</sup> на ма<sup>'</sup>шинку; на в<sup>'</sup>їялку пере<sup>'</sup>к<sup>'</sup>рут<sup>'</sup>уємо*. Тексти дають приклади специфічного у порівнянні з літературною мовою вживання прийменника *на* при іменнику у формі Зн.в.: *йа з йїх см<sup>'</sup>їялас<sup>'</sup> шо во<sup>'</sup>ни на чей<sup>'</sup> кол<sup>'</sup>и звали Роз<sup>'</sup>а на со<sup>'</sup>баку //*. Як бачимо, препозитив *на* взаємодіє зі Зн.в. сильніше, ніж у літературній мові.

Прийменник *на* + М.в. характеризує локативна семантика (*прац<sup>'</sup>ували ми на скир<sup>'</sup>тах*), темпоральна (*убитий на вой<sup>'</sup>н<sup>'</sup>ї*), атрибутивна (*на н<sup>'</sup>итоц<sup>'</sup>:ї пооста<sup>'</sup>валис<sup>'</sup>; ц<sup>'</sup>їлий ден<sup>'</sup> на по<sup>'</sup>гах*), засобу пересування (*їйдут<sup>'</sup> на л<sup>'</sup>їса<sup>'</sup>н<sup>'</sup>етах*).

У мовленні мешканців с.Шевченкове прийменник *на*, як і *у*, характеризується випадінням (4 випадки): *а по<sup>'</sup>том ? два год<sup>'</sup>и вийхала в Ру<sup>'</sup>мін<sup>'</sup>їю / в<sup>'</sup> Костанц<sup>'</sup>їю //; та ? двац<sup>'</sup>:ат<sup>'</sup> год<sup>'</sup> бат<sup>'</sup>ко бу<sup>'</sup> старший за маму //; в<sup>'</sup>ін сил<sup>'</sup>но бо<sup>'</sup>їа<sup>'</sup>с<sup>'</sup> шоб не брали ? хронт //*.

Прийменник *за* – 146 уживань – фіксується з формами Зн.в. та О.в. Прийменниково-іменникові конструкції *за* + Зн.в. виражають об'єктне значення (*дала дв<sup>'</sup>ї тишч<sup>'</sup>ї за бат<sup>'</sup>їнки; поод<sup>'</sup>вали за ква<sup>'</sup>сол<sup>'</sup>у / за гречку*), атрибутивне (*мене можуть<sup>'</sup> за уборишц<sup>'</sup>у пок<sup>'</sup>ласти*), мети (*їїздила аж в За<sup>'</sup>падну за ку<sup>'</sup>сок хл<sup>'</sup>їба*); а також функціонують у конструкціях із вищим ступенем порівняння (*старший за мене*).

Відзначимо, що прийменник *за* у досліджуваній говірці має ширшу, порівняно з літературною мовою, семантичну реалізацію і функціональне навантаження. Конструкції з ним часто вживаються в об'єктному значенні у позиціях, у яких в літературній мові та в інших говірках південно-східного наріччя вживаються: *про* + Зн.в. (*оц<sup>'</sup>е йа хочу ска<sup>'</sup>зати за бари; їдумала вже й за мат<sup>'</sup>їр / за ба<sup>'</sup>бу ва<sup>'</sup>шу; йа за це не ч<sup>'</sup>ула*) та *на* + Зн.в. (*н<sup>'</sup>їшла зам<sup>'</sup>їн<sup>'</sup>ала за йа<sup>'</sup>кус<sup>'</sup> кар<sup>'</sup>тинку*).

Сполука *за* + Зн.в. виступає з об'єктним значенням у позиції безприйменникової форми Зн.в.: *мен<sup>'</sup>ї за оц<sup>'</sup>ого Кол<sup>'</sup>у було д<sup>'</sup>уже жал<sup>'</sup>ко* (пор. ідентичну конструкцію без *за*), а також безприйменникової форми О.в. з атрибутивним значенням (*була за пер<sup>'</sup>ву д<sup>'</sup>руж<sup>'</sup>ку*). Ф. Жилко відзначає, що конструкція *за* + іменник-об'єкт у Зн.в. поширена насамперед у південно-західних говорах [Жилко: 119].

Крім того, у текстах сполука *за* + О.в. менш обмежено, ніж у літературній мові, виражає значення належності: *за Тол<sup>'</sup>е<sup>'</sup>їу не було свад<sup>'</sup>б<sup>'</sup>ї<sup>'</sup> / т<sup>'</sup>їки Тол<sup>'</sup>у в ар<sup>'</sup>м<sup>'</sup>їю випрова<sup>'</sup>жали* (пор. літ.: *за ним борг*) та об'єктності: *хто за м<sup>'</sup>нойу буде заш<sup>'</sup>їшац<sup>'</sup>:а?* (літ.: *хто мене буде захищати?*).

Препозитив *зза* (1 уж.) виступає у сполученні з Р.в. іменника, виражаючи локативне значення: *ї в н<sup>'</sup>е<sup>'</sup>в<sup>'</sup>ести так вийшли зза столу*.

Прийменник *до* – 127 уживань – зафіксовано з формами Р.в. іменника. Ці конструкції виражають значення об'єкта (*хоче<sup>'</sup>ш к<sup>'</sup>руже<sup>'</sup>ва до ко<sup>'</sup>синки і до їупки; так<sup>'</sup>ї ш дур<sup>'</sup>н<sup>'</sup>ї були до ро<sup>'</sup>боти*), об'єкта і напрямку (*ї по ру<sup>'</sup>мін<sup>'</sup>с<sup>'</sup>к<sup>'</sup>ї до нас балакає*), мети (*вдарили до ве<sup>'</sup>черн<sup>'</sup>ї*), часу (*ми про<sup>'</sup>жили до ос<sup>'</sup>ени*), напрямку руху (*н<sup>'</sup>їшо<sup>'</sup> до с<sup>'</sup>ел<sup>'</sup>со<sup>'</sup>в<sup>'</sup>ета*), міри і ступеня (*не було до поло<sup>'</sup>вини ног*).

Препозитив *к*, що властивий частині говірок південно-західного наріччя, а також деяким південно-східним [Жилко: 120], зафіксовано у двох випадках в об'єктному значенні з Д.в. займенника: *ну к ко<sup>'</sup>му н<sup>'</sup>їд<sup>'</sup>їшла д<sup>'</sup>їчина; йа к ним за<sup>'</sup>писана*. Прийменник *к* у наддунайських говірках, зокрема й у шевченківській, спостерігала А. Муқан [Муқан: 199].

Прийменник *по* – 103 уживання – у текстах поєднується з формами Д.в., Зн.в. та М.в. Разом із формами Д.в. він має атрибутивну семантику (*не могли з<sup>'</sup>її<sup>'</sup>тис<sup>'</sup>а по ха<sup>'</sup>р<sup>'</sup>акт<sup>'</sup>ер<sup>'</sup>у;*

скажіть *по секрету*) та способу дії (*дзвонить по т'ел'е'х'фону*). Поруч з М.в. іменника його характеризує локативне значення (*у'с'і по до'мах; ра'ботали по'разн'их ра'ботах*) та адресатне + локативне (*по хаз'ай'них ро'била*) й способу дії (*по ру'ках моло'ко но'сили*). Конструкції *по* + М.в. (*по о'б'ід'і*), що позначають час дії, як і багатьом іншим південно-східним говорам [АУМ: Ч. 4: 180], аналізованій говірці не властиві. Натомість у цьому значенні виступають сполуки *п'ісл'а* + Р.в. іменника.

Зі Зн.в. числівника (та іменником) препозитив *по* є виразником кількісного значення: *по сто метр'їу но'сили; по тро'є суток д'їжурили; при'возили по п'їс'ам тис'ач*.

Зафіксовано випадок поєднання прийменника *по* зі значенням причини з дієслівною формою (*ну по не зна'ю / по не зна'ю бу'вайе та'ко*), що є нетиповим для говірки, але можна пояснити аналогією дієслова з віддієслівним похідним іменником у М.в.

Препозитив *од* (*от*) – 87 уживань – виступає з Р.в. Такі конструкції мають об'єктне значення (*не оц'тавали ми од л'удей*); поєднують об'єктну семантику з атрибутивною (*їа вам розк'азала од ус'ойі ду'ш'і*); виражають значення причини (*а рак от чого бере'ц':а / от тру'доу / от прос'туди ве'ликої*) та часу дії (*у'же вос'емд'е'с'ат один год п'їшоу от с'е'нт'абр'а*). Варіант *в'ід* у текстах не репрезентовано, що відзначали й інші дослідники говірок даного ареалу [Мукан; Дроздовский].

Відносно маловживані у текстах слова *о* (2 ужив.) та *об* (1 ужив.), що разом з М.в. іменника виражають об'єктне значення: *та'й це / о на'ш'ій ж'из'н'ї; наговорила вам о ж'из'н'ї; нап'иса'ю зайа'є'н'їє об у'ход'ї і у'шоу*.

Прийменник *через* (46 уж.) має при собі лише Зн.в. іменника. Такі сполуки зафіксовано переважно з темпоральним (*через тиж'ден' о'бох заб'рала; ну в'ін титчи'н'а'у у'же через з'їму*) й локативним значенням (*через во'ду там перей'їж':ат'; а в'ін так чере'з пали'садн'їк на'ї'пришки*), а у поодиноких випадках – із семантикою причини (*їа чере'з жу'рнали на'ї'чилас' шит'*).

Прийменник *при* – 43 уживання – поєднується з М.в. іменника. У цих конструкціях реалізується насамперед локативна (*у'чилас' в А'дес'ї при інсти'тут'ї*) й темпоральна семантика (*ми при ру'мин'ї тут ж'или*), рідше – способу дії (*при ламп'ї до дво'х часо'у сид'у*).

Конструкції прийменників *п'ід* (*нид, под*) + Зн.в., О.в., *п'ідо* + О.в., *спид* + Р.в., *п'опид, п'оперед* + Р.в., Зн.в. іменника (37 уж.) характеризує локативне значення: *це дес' спид Ізма'їла; п'опид в'їкна кал'а'дуйут'; тр'а'дина бу'ла п'ід Л'їе'ками; хо'дили п'опид х'ати шч' едр'ували; їесл'ї їа зару'гайус' / то п'ідо мно'юу п'ят' метр'їу зе'мл'а го'рит'; п'оперед тойі х'ати бу'ла дере'за*. Подібну семантику мають конструкції *п'озад* + Р.в., *п'оза* + Зн.в. (1 уж.): *п'озад спи'ни поче'тили; ста'кан ви'на іл'ї вод'ки ру'коюу п'оза рот*.

Прийменники *п'ісл'а* (*посл'е, посл'ї*), *серед* виступають разом з Р.в. (*с'вайба бу'ла посл'е Роз'е'ст'ва; серед тиж'н'а / та'ко їак не'д'іл'а ше до с'вад'би*), а прийменник *перед* з О.в. (*приї'жд'ї'али аж перед Р'їзд'вом*). Такі конструкції виражають час дії. Первинне для них локативне значення у текстах говірки виражається за допомогою прислівників *поне'ред'ї, поза'д'ї*.

Прийменник *без* – 31 уживання – поєднується з формою Р.в. іменника. Ці іменниково-прийменникові сполуки фіксуємо з об'єктно-атрибутивним значенням (*во'на без ма'ми ос'талас'а; гет' без с'тра'ху при'шла; не'хай во'на л'їтру моло'ка бе'ре дл'а ма'ми без з'рошей*).

Препозитив *дл'а* (21 уж.), виступаючи разом з Р.в. іменника та займенника, виражає об'єктне значення (*ї не'кл'а і ва'рила і ст'їрала дл'а їїх; ко'нопл'ї мочимо шоб бу'ло дл'а кол'хозу*). Ця семантика властива й конструкціям прийменника *за'рад'ї* + Р.в. іменника або займенника: *їа за'рад'ї не'її заму'ж не в'ийшла*. А. Мукан у говірках межиріччя Дністра і Дунаю спостерігала й прийменник *задл'а* [Мукан: 199], який в літературній мові також характеризується значенням мети, однак у досліджуваних текстах не зустрічається.

Прийменниково-іменникові сполуки *коло* + Р.в. (*ї'акраз коло нас; їди там коло з'руби ста'вай на'ї'кол'ашки*) та *м'їж* + О.в. іменника мають значення місця дії (*м'їж хлоп'ц'ами с'аду*).

Прийменник *б'їл'а* у текстах реалізовано з Р.в. займенника (*їа з'найу / вона б'їл'а ме'не нав'чалас'*). Дослідники говірок Наддунав'я [Мукан: 201] писали про те, що він у говірках даного типу не вживається, однак, як свідчать тексти, цей препозитив, хоча і є периферійним (1 уж.), граматичній системі аналізованої говірки властивий.

Слово *про* (1 уж.) фіксуємо з формою Зн.в. займенника в об'єктному значенні (*про нас не за'булис'а*).

Отже, проведений аналіз свідчить, що функціонування прийменників у говірці характеризує таке: ядро прийменникової системи формують просторові, темпоральні та об'єктні слова; активно вживаються прийменники *у (в, ў), з (с), із (іс) за, на*; ширше функціональне навантаження, порівняно з літературною мовою, характеризує прийменники *із (іс), за, на*, натомість не реалізується лексема *від*; прийменники *за, на* регулярно взаємодіють з формою Зн.в. іменника та іменникового займенника; прийменник *за* бере участь у творенні форм вищого ступеня порівняння прикметників; препозитиви *с, на* мають семантично надлишкове уживання; слова *у, на* у мовленні носіїв спорадично випадають; прийменник *іс* повторюється перед означенням іменника; слова *перед, н'ісл'а* реалізуються лише з темпоральним значенням; до специфічних говіркових прийменників належить *к*.

#### ЛІТЕРАТУРА

**АУМ:** Атлас української мови: У 3-х т. – Т.3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. – К., 2001.

**Гриценко 1999:** Гриценко П.Ю. Замість висновків // Говірки Чорнобильської зони: Системний опис. – К., 1999. – С. 260–261.

**Гриценко 2000:** Гриценко П.Ю. Текст як простір вияву діалектних явищ // Збірник лінгвістичних праць: до 60-річчя проф. О. А. Колесникова. – Ізмаїл, 2000. – С. 9–15.

**Добош:** Добош В.И. Синтаксис південнокарпатських українських говорів (прийменникові конструкції). Текст лекцій. – Ужгород: Ужг. держ. ун-т, 1977. – 48 с.

**Дроздовский:** Дроздовский В.П. Украинские говоры Бессарабского Приморья (на материале обследования Саратовского, Татарбунарского и Белгород-Днестровского районов Одесской области): автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1962. – 27 с.

**Железняк:** Железняк Н. Г. Предложные конструкции в украинских восточнополюских говорах: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1989. – 17 с.

**Жилко:** Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови. – К.: Радянська школа, 1966. – 307 с.

**Загнітко:** Загнітко А.П., Данилюк І. Г., Ситар В.Г., Щукіна І.А. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.

**Муқан:** Муқан А.М. Українські придунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості: дис. ... канд. филол. наук. – Суми, 1961. – 241 с.

**Німчук 1969:** Німчук В.В. Словотвір прийменників у закарпатських говірках української мови // Українська діалектна морфологія. – К.: Наукова думка, 1969. – С. 71–81.

#### **Maryna Delyusto. Prepositions in dialect text.**

*This article continues the cycle of author's publications devoted to the study of grammar system of Ukrainian steppe dialect on the basis of dialect text. It is a research of prepositions.*

*Key words: dialect, dialect text, preposition, case.*

*Руслана ЗІНЧУК (Луцьк)*

© 2009

### ЛЕМКІВСЬКО-ЗАХІДНОПОЛІСЬКІ ПАРАЛЕЛІ В СИСТЕМІ ІМЕННИКОВОЇ СЛОВОЗМІНИ

*Проаналізовано діалектні явища іменникової словозміни лемківських говірок з огляду на функціонування таких словоформ у західнополіському говорі. Відзначено збереження ряду давніх флексій у відмінкових парадигмах досліджуваних ареалів.*